

Бурдзіна Г. (г. Брэст, БрДТУ)

ІНТЫМНЫ ДЗЁННІК ЛІРЫЧНАЙ ГЕРАІНІ Я. ЯНІШЧЫЦ: ПА МАТЫВАХ ЗБОРНІКА «ЯСЕЛЬДА»

Яўгенія Янішчыц прыйшла ў паззію ў пачатку 70-х гг., заявіўшы свету, што ў аснове ўсяго жыцця на зямлі ляжыць любоў, што без яе немагчыма чалавечае існаванне. Зборнікам Я. Янішчыц уласцівы шчырасць, апавядальнасць, страснасць.

Аснову кнігі «Ясельда» стварае любоўная лірыка. Не ўтойваючы ад чытачоў сваіх пачуццяў, паэтэса пранікнёна піша аб каханні, якое ўпрыгожвае і ўзвышае чалавека. У вершах кнігі хоць і адчуваецца нейкі драматызм у каханні, але жанчына не спяшаецца зняверыцца, спрабуе не паддавацца распачы.

Маладая гераіня Я. Янішчыц – у палоне летуценняў, мрояў, усёй існасцю трапяткога сэрца прагне пяшчоты, цеплыні, святла. Пагадзіўшыся, паэтка стварыла лірычны дзённік інтымнага зместу. Яна даверліва, усхвалявана выказвае словы любові і кахання, ёй хочацца, каб чалавечае жыццё было напоўнена гэтымі цудоўнымі пачуццямі.

У артыкуле «Выпрабаванне любоўю» Р. Семашкевіч пісаў пра любоўную лірыку Я. Янішчыц: «Гэта паэзія менш за ўсё «дамская», чытаць яе так, між іншым, нельга. Галоўная яе вартасць – у драматызме... Характар лірычнай гераіні, створаны на гэтай аснове, пераканальны шматграннасцю пачуццяў, перажыванняў – ці то гаворка ідзе пра ўрачыстасць кахання, ці то пра нераздуленасць пачуцця. Адчай і трывога, радасць і смутак з'яднаны высокім напалам гэтых пачуццяў» [2, с. 127].

Зборнік уяўляецца нам свайго роду лірычным дзённікам закаханай гераіні:

*Было так лёгка на душы,
Нібы за пазухай – у бога* [3, с. 26].

У радках вершаў чытаецца радасць кахання, узнёсласць душы. Яўна бачыцца яе шчырасць: *«Не адпрэчвай на ноч маіх сумных вачэй, / Што глядзяцца ў твае / праз нязбыўнае шчасце»* [3, с. 119].

Вядома, што ў кожнага бываюць развагі: можа, чалавек атрымлівае не належнае яму? Гэтыя развагі ўласцівы і нашай гераіні:

*Якая часу рыска
З'яднала раптам нас?
Не мела права блізка
Я падысці да Вас...* [3, с. 55].

Гераіня перажывае, баіцца зрабіць няправільны крок, стараецца дагадзіць яму ва ўсім: *«Не набліжуся я – калі ты замаўчыш. / І не ўскрыкну услед – калі ты загадаеш»* [3, с. 119]. І калі ўсё ладзіцца, яна цэніць гэтае каханне, яго ўрачыстасць, бо гэта падарунак лёсу ёй: *«І трапечца яна, як зажураны ліст, / На адкрытай пляцоўцы бянтэжнай любові»* [3, с. 119]. Але душа трапечца, і быццам ёй здаецца, што пачуццё нераздуленае. Гераіня баіцца яго парушыць: *Сама вясна з'яднала нашы душы,
Сама любоў нас вынесла з агню.*

*...І ўсё ж баюся я радком парушыць
І разбурыць між намі цішыню* [3, с. 113].

Адчуваецца штосьці нявыказанае. Лірычная гераіня – гэта трапяткая душа, якая адчувае кожную нотку і паўнотку, жаночая інтуіцыя ёй падказвае нешта тайнае, летуценнае, што можа ўлавіць толькі жанчына:

*Ты нешта мне гаворыш,
І я – табе ў адказ,
Як быццам снег і зоры
Ў апошні раз для нас [3, с. 41].*

Ціха, трапечучы, з трывогай, яна захоўвала каханне. Але цяжка знаходзіцца ў такім ціхім, але высокім і нявыказаным напале пачуццяў, і гэтыя перажыванні выходзяць праз вершы:

*Спявала «я», звінела «ты».
Туга не зналася са страхам.
...О, хто б падумаў, што затым
Пачнецца ўсё інакшым шляхам! [3, с. 26].*

І вось яно, тое страшнае, чаго баялася лірычная гераіня, стала яўным. Гераіні Янішчыц не трэба падказак, каб зразумець відавочнае, – яна сама ўсё бачыць: «Дый сама разумею, што лета / Абрываецца тонкая ніць» [3, с. 115].

Яна сама ўсё разумее, можа аб'ектыўна ацаніць прычыны і наступствы. Не тоіць свае вывады, а са смуткам іх выяўляе: «Не прыгалубіла так, як магу, / Так, як бы мог, — не глянуў... [3, с. 46].

Драматызм нераздуленага пачуцця са шкадаваннем праяўляецца у радках:
Як з канцамі канцы

*Зводжу даўнюю ціхую згodu,
Што была паміж намі, як міг...
Колькі ж тога гаркавага мёду
Засталося цяпер на дваіх? [3, с. 115].*

Гераіня сцвярджае, што ёсць сілы гэта перажыць, перацярпець з годнасцю: «Я не кінуся шчасця шукаць, / На самоце галубіць патоля. / Буду мудра і светла маўчаць, / Як бярозка між чыстага поля» [3, с. 111].

Малалая гераіня адчувае незапатрабавальнасць сваёй жаночай існасці – і ў радках вершаў бачыцца непрыхаваны адчай:

*Вось я – на насту. Адна. Ні пры кім.
І ў непрыкаянай выстылай сіні
Як нешта мне адзінай рукі,
Той, у якой мая радасць і сіла! [3, с. 112].*

Лірычная гераіня пакутуе. Ці ёй маўчаць, цярпець, ці ўсёй душою кінуцца за ім – адзіным?

*Да смагі, да хрусту, да болю,
Да самай апошняй з мінут
Іду і бягу за табою,
Зрываючы пумы пакут [3, с. 117].*

Цяжка быць адной, асабліва, калі кахаеш, а ён ёсць, ён побач, але не з табой. Ці можна яшчэ нешта змяніць? Жыццё ідзе, а значыць, трэба спрабаваць, неабходна спадзявацца, можна верыць. А можа – марыць?

*Абцяю снежань па вясне,
Абцяю верасень зімою.
Абцяю: у самым лепшым сне*

Мы яшчэ сустрэнемся з табою [3, с. 110].

Лірычная гераіня лічыць, што пройдзе час і гэтыя спадзяванні здзейсняцца. «Радкі верша ярка, маляўніча перадаюць, наколькі гераіня адарвалася ў сваіх «прагнозах» ад зямлі: у гэтым праяўляецца пагроза ўцягнення сэрца і розуму ў жыццё пазарэальнае, уяўнае, надуманае» [1, с. 37].

Гераіня не спіць ночамі, думае, успамінае, пакутуе ад адчаю і спадзяецца на тое, што прыйдзе той шчаслівы дзень, калі яны будуць разам: «*Сто тысяч мук за ночь перагартушы / За той, адзіны промень на зары*» [3, с. 113].

Ёй цяжка, балюча, яна нават размаўляе са сваім болем. Але верыць, што пераадолее і яго [боль], і яе [бяду]:

Ведаю: адолею бяду

І наклічу радасць выпадкова.

Я сама сабой, калі вяду

З болю непрыручанае слова [3, с. 90].

Здаецца, што гэтыя глыбокія перажыванні прыносяць гераіні асалоду. Маладая гераіня Янішчыц – адналюбка, якая бачыць, што накіраванае лёсам расстанне ўсё ж такі не абышло яе, і адчувае, што не зможа прыняць сваё будучае з некім іншым: «*Вось і скончана дарога. / Суравее толькі ніць / Прыпамінку, што нікога / Болей светла не любіць*» [3, с. 40]. Як пацвярджэнне свайму выбару прыгадвае матчыны словы, што перадаюць традыцыйны ўклад сямейнага жыцця: «*Песня мацёркі ў адказ / З горла вялятала: / «Я ж цябе ў адзіны раз / Замуж выдавала!»*» [3, с. 51].

І ўсё-такі гераіня маладая, летуценная. І ў гэтым сваім летуценні яна пачынае марыць, мроіць, хоць на нейкі час можа забыцца — і ёй становіцца лягчэй: «*Як дзіўна і зусім незразумела: / Між усяго, што ў сэрцы набалела, / На нейкай дзіўнай сцежачцы лясной / Вярнуць ізноў празрысты свой настрой*» [3, с. 91].

У радках гэтага лірычнага дзённіка гераіні нам бачыцца своеасаблівае споведзь, якую з усёй маладой шчырасцю, страснасцю перадае аўтарка. Мы бачым жанчыну, якая глыбока перажывае страту кахання. Радкі інтымных твораў Я. Янішчыц выразна раскрываюць унутраны стан лірычнай гераіні, яе пошукі і страты, сустрэчы і расстанні, радасці і трывогі, зямную рэўнасць і высокую ўзнёсласць. Аўтарцы ўласцівы тонкі самааналіз душэўных пачуццяў і перажыванняў. Гэтая аповесць – шлях адзіноты і вернасці свайму кахання.

Р. Семашкевіч пісаў пра зборнік «Ясельда»: «Паззія Я. Янішчыц уступіла ў тую пару, дзе захапленне любоўю перарасло ў выпрабаванне любоўю» [2, с. 130], але ў ім яшчэ няма таго адчування адзіноты і трагічнага жалю, што з'явіцца пазней.

Літаратура

1. Калядка, С. «Любоў мая, ты песня і маркота...»: Лірыка Яўгеніі Янішчыц / С. Калядка // Роднае слова. – 1998. – № 4. – С. 36–41.
2. Семашкевіч, Р. Выпрабаванне любоўю: Эсэ, артыкулы / Р. Семашкевіч. – Мн. : Маст. літ., 1982. – 206 с.
3. Янішчыц, Я. Ясельда: Лірыка / Я. Янішчыц – Мн. : Маст. літ., 1978.–128 с.